

opera justitiæ, viribus solius naturæ incipere possemus; quod ipsum manifeste indicant verba HILARI objecta. Porro observandum, voluntatem aliam esse *operatricem*, quæ boni initium et hinc bonum jam inchoatum est: aliam *præambulam tantum*, quæ dispositio duntaxat ad bonum ac ejus desiderium est, non autem bonum nequidem inchoatum.

Nec dicas 3°. pro Jansenii propositione damnata: 1. Primam ejus partem esse quæstionem *facti*, quæ proprie fidem non spectet: et hinc hæreseos notam in eam non cadere. 2. Eam quidem jure damnatam, sed ideo, quia *indefinita* est, et de Semipelagianis omnibus loquitur; cum tamen aliqui gratiæ interioris prævenientis necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, non admiserint. 3. Eandem partem primam merito fuisse damnatam, quamvis *Semipelagiani* gratiam interiorem ad fidei initium admiserint, sed ex eo, quia gratiam proprie et vere prævenientem non admittebant; cum gratia ex sensu *Semipelagianorum* ad nutum voluntatis se accommodans ipsique serviens, voluntatem reipsa non præveniat.

R. Audiendus hic iterum videtur NAT. ALEXANDER loc. supr. cit. *Sed de isto Semipelagianæ hæresis capite in Dissertationibus uberius agam contra Jansenium, Franciscum Macedo Minorem, Gonetum nostrum et alios, qui nulla habita ratione Propositionis quartæ in Constitutione Innocentii X. damnatæ, temere asserunt Semipelagianos gratiam aliquam internam ad initium fidei admisisse.* Et vero quanta temeritate id agant, patet ex his ipsis exceptionibus.

Ad 1^{am}. R. Imprimis nota *falsitatis* saltem in eam cadit; ergo qui primam partem veram putant, quam Rom. Pontifices et cum iis Ecclesia *falsam* declarant, et ut talem damnant, hos errare et cæcutire contendunt; quod factum a temeritate saltem excusari nequit. Deinde quæstio hæc, quid de initio fidei senserint Semipelagiani, sic est facti, ut jus involvat in damnata propositione. Si enim prima pars, quam facti vocant, quod scilicet *Semipelagiani admiserint prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad initium fidei*, vera sit; secunda, quæ juris est, per errorem a Pontificibus damnata est ut hæretica. Nam si quis admiserit primum, neque in eo constituat eorum hæresin, sequitur, Semipelagianos in eo tantum *fuisse hæreticos*, quod *vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare*; et Pontifices errasse in quæstione juris, hanc partem 2^{am} hæreseos damnantes.

Ad 2^{am}. R. Et sensus Jansenii et sensus Pontificiæ Constitutionis hujus exceptioni repugnat. *Primum* quidem; quia *Jansenius*, in cujus sensu damnata est propositio duas Semipelagianorum classes distinguens, de una earum solum asserit, ipsos prævenientis gratiæ necessitatem ad fidei initium admisisse; ergo de iis, de quibus Jansenius asserit, negant Pontifices. *Secundum* vero; quia Pontifex secundam propositionis partem damnans declarat, nullos Semipelagianos fuisse hæreticos in eo, quod gratiam vellent esse talem, cui posset resisti vel obtemperari; ergo sensus ejus quoad *primam* partem est, nullos Semipelagianos gratiæ prævenientis necessitatem ad fidei initium admisisse; cum unum ex altero necessario sequi proxime dictum sit.

Ad 3^{am}. R. Vanitas exceptionis ex ipsa propositione damnata dilucescit. Cum enim Pontifex dicat, Semipelagianos non fuisse hæreticos, quod vellent talem esse gratiam, cui voluntas posset obtemperare consensu et resistere

dissensu; hoc ipso patet, quod eos non damnaverit ut hæreticos, quod non admiserint gratiam per se efficacem, quam quidam proprie et vere prævenientem nominant; ut ipse NAT. ALEXANDER, quantumvis gratiæ *per se* efficacis patronus, in dissert. 4. Sec. V. respondet.

197. R. II. Theoph. Raynaudo, Petavio, aliisque non videtur negandum, a Semipelagianis ad fidei initium admissam esse *gratiam illustrationis*; idque ex variis textibus SS. PROSPERI et AUGUSTINI; sed ab aliis forsitan responderi potest, hæc omnia probare duntaxat admissam a Semipelagianis gratiam illustrationis ad *opus bonum*: minime autem ad fidei initium; utpote inter quod et illud statuatur juxta dicta discrimen, et *fides* a ratione *boni operis* discernebatur.

ARTICULUS III.

QUINAM FUERINT AUCTORES, DEBELLATORES ET ERRORES RECENTIORUM SECTARUM CIRCA GRATIAM?

198. *Nota.* Joannes *Wicleffus* natione Anglus, vehementis ingenii et ambitionis homo, Ecclesiæ de Luttheworth in Lincolnensi Diœcesi Rector, ubi a præfectura Cantuariensis Collegii docendique Theologiam munere ob contrariam ipsi consuetudinem et jus erat rejectus, præterea etiam spe Wigorniensis Episcopatus excoierat, ad turbendam Ecclesiam se convertit, sparsis sub an. 1373. erroribus variis dogmata de Deo, Christo, Sacramentis, Ecclesia, membris ejus ac ordinibus et libero arbitrio concernentibus, quos Thomas Waldensis maxime ex libro ejus, *Triologus* inscripto, et aliunde collegit.

Concilia contra eundem tum Romæ tum in Anglia, et GREGOR. XI. P. M. hæresin hanc in exordio statim opprimere laborarunt: tandem vero conferunt Synod. CONSTANTIENSIS Sess. 8. et MARTINUS V. edita Bulla. Damnatorum dogmatum similitudo et singulare studium, quod *Lutherus* in *Wicleffo* et *Joanne Huss* ejus discipulo defendendo tum alibi tum in thesibus Lipsiæ contra Eckium propositis impendit, fundamentum præbet, cur *Wicleffus* a pluribus sectarum recentiorum Patriarcha dicatur. Quoniam vero ejus errores quæstiones de gratia minus attingunt, eosdem etiam hic referre aut de illo uberius agere supersedemus.

199. *Dico I.* Sectarum, quæ a seculis aliquot prope innumeræ emerunt, auctores vel præformatores præcipui sunt Martinus Lutherus et Joannes Calvinus.

Lutherus natione Saxo, natus an. 1483. Islebii in Comitatu Mansfeldensi, Litteris humanioribus Magdeburgi et Isenaci, Philosophiæ studiis Erfordiæ absolutis et degustata per annum Jurisprudentiâ, inopino socii fulmine icti exterritus fato, Ordinem Erem. S. Augustini ibidem an. 1504. suscipit. Aliquot annis post, Wittenbergam studiorum causa missus, subin Romam digressus, redux deinde ibidem in Academia, quam Dux Saxonie nuper erexerat, Theologiæ Doctor et Professor creatur.

Hic ex occasione Jubilæi et Indulgentiarum a LEONE X. P. M. concessarum, quarum promulgationem Albertus Archiepiscopus Moguntinus Tezelio Dominicano commiserat, contra indulgentias et earum præcones an. 1517. debacchari cœpit. In alios exinde errores prolapsus, cum nec scripta contraria nec disputationes habitæ nec pontificii Legati adhortationes eum reducerent, *damnationem* primum 41. propositionum an. 1520., deinde excommunicationem et hæretici stigma an. 1521. a LEONE X. tulit.

Inde efferatior factus nihil omisit, quod ad devastandam Ecclesiam facere posset, editis voluminibus pluribus, e quibus præter errores, morum ejus characteres, superbiam, ambitionem, impudentiam, scurrilitatem, irreverentiam in Principes, propensum ad seditiones concitandas animum, impudicium et impietatem factis alibi comprobata haurire licet. Vestem sacram, quam hactenus retinuerat, an. 1524. exuit. Sequenti anno *Catharinam de Bore* raptam e Monasterio monialem uxorem duxit, an. 1526. demum mortuus.

Sectarios Hæresiarcha iste numeravit plurimos, quorum præcipuos hic nominasse duntaxat sufficiat: Andream nempe *Carolostadium*, Huldricum *Zwinglium*, Joannem *Oecolampadium*, Philippum *Melanchtonem*, Martinum *Bucerum*, Gasparem *Schwenckfeldium*, Joannem *Agricolam*, Andream *Osiandrum*, Joannem *Brentium*, Mathiam *Flaccum Illyricum*, Franciscum *Stancharum* etc., qui ipsi subinde in varias sectas abierunt. Eæ vero tres potissimum revocantur.

1^a. Est Lutheranorum *rigidorum* pura Lutheri dogmata sectantium, quorum facile princeps fuit Illyricus, Centuriarum Magdeburgensium præcipuus editor. 2^a. Est *molliorum* Lutheranorum, h. e. eorum, qui Confessionem Augustanam, ubi non nihil emollita fuerunt Lutheri placita, sectari se protestantur. Continet hæc Confessio 28. articulos, exarata a Melanchtone, qui et Apologiam postmodum pro ea edidit, et a Germaniæ Principibus Protestantibus an. 1530. in Comitibus Augustæ Vindelicorum habitis CAROLO V. Imp. oblata; unde et horum dux Melanchton dicitur. 3^a. Est *Sacramentarium*, qui a doctrina Lutheri circa Eucharistiam digressi, profitentur in ea Corpus Christi non esse nisi in signo. Horum antesignanus Carolostadius, cui sese adjunxerunt Zwinglius et Oecolampadius, et *Calvini* hæresin præformantur.

Calvinus natione Picardus, natus Novioduni an. 1509. humanioribus et philosophicis disciplinis Parisiis imbutus, primum ad Jurisprudentiam Aureliæ et Avarici Biturigum animum applicuerat, dein ad Theologiam addiscendam animatus, novæ doctrinæ, qua jam a cognato Petro Roberto Olivetano afflatus erat, principia postremo in loco hausit a Melchiore Wolmaro, iisdem mox uberius tinctus Lutetiæ, ibidem cum *Lutheranis* et *Zwinglianis* ac præsertim Nicolao Copo familiaritate inita.

Quæstionem de *dogmatibus* hic imminentem subterfugiens Basileam primum, post Engolismam se contulit; unde rursus decedens Basileæ Institutiones suas edidit, an. 1536. Genævæ Concionatoris et Theologiæ Professoris spartam adeptus. Dissidio autem inter ipsum et Symmistas, Genevenses item et Bernenses orto, pulsus urbe proripuit se Argentoratam an. 1538., ubi et suadente Bucero uxorem duxit.

Revocatus subin an. 1541. Genevam, omnem sectæ suæ disciplinam consti-

tuit probante senatu, legesque præscripsit, a quibus postea discedere nec ipsis Ministris, nec Civibus liceret. Reliquum vitæ tempus ibidem motibus adversis nonnunquam agitatus, in dilatanda sua hæresi et variis scriptis edendis strenuus, sed arrogantia, impudentia, crudelitate et impietate infamis contrivit, an. 1564. defunctus. Famosum et exitiosum *Institutionis* opus ex Melanchtonis præsertim, Oecolampadii ac Brentii libris magnam partem consarcinatum, sed methodo nova et purioris latinitatis elegantia adornatum delineare cœpit Engolismæ, edidit an. 1535. Basileæ, auxit an. 1539. Argentorati.

Calviniana itidem factio in plures sectas scissa fuit, quarum tres sunt præcipuæ: 1^a. Eorum, qui Calvinum ad amussim sequuntur, quales sunt Genevenses: Reformati in Gallia et Palatinatu, plerique etiam in Belgio et Helvetia: Puritani item in Anglia et Scotia, a quibus parum discrepant Independentes et Presbyteriani ibidem, quibus admodum favit Oliverius Cromwellus Regni Protector nuncupatus.

2^a. *Anglo-Calvinianorum*, qui nec meri Lutherani, nec Calviniani, adhærent congeriei errorum, quos Crammerus Lutheranus et Regina Elisabeth Calvinismo favens schismati Henrici VIII. addiderunt, servatis semper nonnullis ad Hierarchiam pertinentibus; unde et dicti sunt Episcopales, ac a Presbyterianis differunt, dum agoscunt Episcopos non solum ordine, sed et jurisdictione Presbyteris jure divino superiores.

3^a. *Arminianorum*; sic dicti a Jacobo *Arminio* Ministro Amstelodamensi, postea ad docendam Theologiam in Academia Lugduni Batavorum evocato, qui plura dogmata de gratia, libero arbitrio, justificatione, perseverantia, prædestinatione et peccato originali emollivit, et communia sectæ Calvinianæ placita disputationibus convulsit. Huic cum se opponeret Calvinii adorator et vindex Franciscus Gomarus ejusdem Academiæ Professor, scissa est in partes primum Academia, tum tota Batavia, et demum Nationalis Synodus de utriusque partis dogmatibus Dordraci an. 1618. habita, quæ sequenti anno contra Arminianos pronuntiavit sententiam. Dicti sunt iidem ob dogmata sua Calvinistæ *molles*, ob libellos supplices ordinibus Hollandiæ et Frisiæ porrectos *Remonstrantes*: cum pars illis opposita a Duce suo *Gomaristæ*, a doctrina Calviniani *rigidi*, a libellis oppositis *Contraremonstrantes* vocantur.

Addunt quidam 4^{am}. *Piscatorianorum*, qui nomen a Joanne Piscatore Argentinensi, Calvinianæ Theologiæ in Gymnasio Herbornensi Professore acceperunt. Is ad an. 1600. scholarum reformationem meditatus in dogmatibus pluribus a reliqua Calviniana secta dissensit, censuram ideo aliorum passus, qui ejus opiniones tanquam hæreses rejecerunt, quidam etiam ut hæreticum anathemate damnandum pronunciarunt.

200. *Dico II.* Debellatorum utriusque hæresis nomine intelligi possunt: 1°. DOCTORES singuli, qui hæreticis dogmatibus vel scriptis libris, vel habitis disputationibus, vel susceptis cum adversa parte colloquiis se strenue ac fortiter opposuerunt: 2°. UNIVERSITATES promeritam erroribus censuram affigentes: 3°. SYNODI Diocesanæ aut Nationales sententiam enuntiantes: 4°. PONTIFICES definientes et TRIDENT. Concilium Generale tum cogentes, tum moderantes, tum confirmantes; quorum singularis notitia ex historia Ecclesiastica seculi XVI. petenda est.

201. *Dico III.* Ex ERRORIBUS prope innumeris, quos Hæresiarcha uterque de omnibus ferme dogmatibus profudit, eos duntaxat breviter recensemus qui liberum arbitrium et gratiam spectant. Eorum 1us. est, *liberum arbitrium* post Adami lapsum esse figmentum et titulum sine re. Ita Luth. in Assertionione suorum articulorum ad LEON. X. art. 36. Et Calvin. in Antidoto Tridentini ad Can. 5. Sess. 6.

2us. Vel explicatio potius prioris est, liberum arbitrium hominis eatenus admitti, quatenus voluntas hominis libera est a coactione, non tamen a necessitate. Ita Luth. L. de servo arbitrio : et Calv. L. 2. in Pighium etc.

3us. Est, hominem lapsum non posse resistere gratiæ, si velit, adeoque *necessitari absolute* sive ad bonum, si gratiam habeat, sive ad malum, si ea careat. Ita Luth. L. de serv. arb. Clarius Calvinus L. 2. Inst. c. 3. §. 10. de gratia sic loquitur : *Voluntatem movet, non qualiter multis seculis traditum est et creditum : ut nostræ postea sit electionis motioni aut obtemperare, aut refragari... Talem fuisse hominis adhuc stantis conditionem concedimus, ut potuerit ad alterutram partem inclinare : sed cum suo exemplo docuerit, quam miserum sit liberum arbitrium, nisi Deus in nobis et velit, et possit : quid fiet nobis, si ad eum modulum suam gratiam nobis impertitur?*

4us. Est, hominis voluntatem sub gratiæ impulsu habere se *mere passive* instar trunci, stipitis alteriusve inanimis, uti Lutherus in Operation. in Psalmos Ps. 5. in digressionem de spe loquitur. Hujus porro erroris sensus non fuit, quod voluntas in opere bono plane iners et otiosa sit, et nullatenus nequidem *vitaliter* se moveat. Contrarium enim patet ex verbis Lutheri de serv. arb. *Necessario dico, non coacte : h. e. homo, cum vacat spiritu Dei, non quidem violentia, velut raptus obtorto collo, nolens facit malum, sed sponte et lubenti voluntate facit.* Genuinum hunc etiam Calvinus sensum intelligere licet tum ex L. 2. Instit. c. 5. §. 14., tum ex L. 3. cont. Pighium, maxime vero ex L. 5. cont. eundem, ubi *hominem*, inquit, *sic quidem docemus agi Dei gratia, ut simul tamen agat : sic tamen ipsum agere, ut penes Dei spiritum tota sit, ac maneat actionis efficacia.*

Eodem sensu errorem intellexerunt Card. OSIUS, BELLARM., STAPLETON, alique controversiarum scriptores; atque hinc etiam Concilium TRIDENT. Lutheranorum et Calvinistarum errorem referens ac damnans sic habet : *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam et abjicere potest etc.* Ubi Patres Tridentini hominem se non *mere passive* habere probant ex eo, quia libere agit, et inspirationem ita recipit, ut illam abjicere possit. Idem repetitur in Can. 4. Sess. 6.

5us. Est, nullam de facto dari gratiam sufficientem, quæ simul non sit *efficax*. De hoc errore ita Lutherus L. de serv. arb. : *Humana voluntas in medio posita est ceu jumentum. Si insederit Satan, vult et vadit, quo vult Satan : si insederit Deus, vult et vadit, quo vult Deus.* Et Calvinus L. 2. Inst. c. 3. §. 10. *Medium, quem Sophistæ imaginantur, motum, cui obsequi, vel quem repellere liberum sit, aperte excludi videmus, ubi asseritur efficax ad perseverandum constantia.* Item alias docet, motum Spiritus sancti sic esse *efficacem, ut fidem semper gignat.*

Denique 6us. est, præcepta Dei homini esse *impossibilia*, nec posse ab ho-

mine per gratiam impleri. Ita Lutherus in Resp. ad Dialogum Sylvestri : *Pessime facis, quod negas Salvatorem impossibilia jussisse : plus quam pessime facis, quod hoc falsitatem audes appellare : non possumus in hac vita mandata Dei implere.* Calvinus etiam L. 2. Instit. c. 7. §. 5. *Quod autem impossibile legis observationem diximus, id est paucis verbis explicandum simul et confirmandum.... etc.*

ARTICULUS IV.

QUE SIT BAIANISMI HISTORIA, QUOD SYSTEMA, QUÆ IN ILLUM LATA SENTENTIA?

202. *Nota.* Michael Baius sive de Bay, natione Belga, natus an. 1513. Melini in territorio Atheusi, Presbyter secularis, laurea doctorali an. 1550. in Facultate sacra Lovaniensi donatus, anno altero eadem in Academia regius sacrarum litterarum Professor institutus fuit; vir ingenii nimium præfidentis et scientiæ suæ æstimator immodicus; id quod Ruardo Tappero Baii olim magistro ansam dicendi dedit, se ab hoc juvene non nisi schisma exspectare.

Non vanum fuisse præsagium eventus docuit; inita enim cum Joanne Hesselio parisi conditionis et animi Professore Lovaniensi amicitia, a suscepto mox docendi munere nova disseminare cœpit : quod studium nec ipse nec ejus nuper laudatus socius Tridenti dedidicerunt, quorsum ineunte anno 1563. ad ultimas tres Concilii sessiones *Commendonæ* consilio delegati a Rege Catholico fuerunt, ut legatorum solertia ibidem conciliarentur. Rejectis tamen postremo erroribus, diem extremum obiit an. 1589.

203. *Dico I.* Exordium Baianismi in an. 1551. incidit, quo Professor publicus novas et erroneas doctrinas tum voce, tum scriptis proferre cœpit, Ruardo Tappero sub an. 1552. ex Conc. Trid. reduce strenue cum Ravestheimio, Richthovio et Cunero Theologis Lovaniensibus illi obsistentibus. Baianæ doctrinæ nihilominus adhærentibus multis, ac e sua etiam sacra familia quibusdam duo Fratrum Minorum Guardiani selectos inde octodecim articulos ad Parisiensem Facultatem judicii ferendi causa an. 1560. miserunt, quæ eodem adhuc anno, 27. Junii, lata censura illos confixit, et erroris aut hæreseos notavit. Quo tamen nihil permotus Baius non modo perrexit ruere, quo cœperat, sed partes etiam suas multum auxerat; illis nempe Doctoribus, quos nominavi, aut fato functis aut e scholis ad Episcopales sedes evectis, jam ipse antiquissimus Academiæ relictus et auctoritate apud juniores prævalens.

Unde partibus hinc inde non sine animorum æstu contendentibus an. 1561. Pius IV. P. M. silentium imposuit. Id vero cum minime teneret Baius cum asseclis, redux a Tridentino varia in lucem opera edens; novis dissidiis recrudescens, censuras etiam suas contra Joannis Hesselii et Michaelis Baii propositiones plures strinxerunt an. 1566. Academiæ Complutensis, Salmanticensis et variæ in Italia, donec tandem de pluribus articulis Romanæ Sedi denuntiatis inde judicium veniret. Itaque

Progressus et exitus causæ Baianæ cœpit an. 1567., quo Pius V. P. M. Calend.